

**Державний професійно-технічний навчальний заклад
Кролевецьке вище професійне училище**

Затверджено
Наказом ДПТНЗ
“Кролевецьке ВПУ”
“27”_10_2023 р. № 308-ОД

**Програма
профілактики суїцидальної поведінки
серед здобувачів освіти
ДПТНЗ “Кролевецьке ВПУ”
2023-2024 навчальний рік**

Соціальний педагог
Практичний психолог

Кібальчич Т.Ю.

Розглянуто та схвалено
на засіданні методичної комісії
класних керівників
Протокол № 8 від 26.10.2023
Голова методичної комісії
Яна Назарчук

План

1. План роботи ДПТНЗ “Кролевецьке ВПУ”;
2. Порядок реагування на виявлені ознаки суїцидальної поведінки;
3. Алгоритм дій та рекомендацій педагогам;
4. Порядок застосування заходів виховного впливу, щодо профілактики суїцидальної поведінки в закладі освіти;
5. Перша психологічна допомога: поняття та завдання;
6. Протокол надання першої психологічної допомоги людині з незакінченим суїцидом.

Затверджено
Наказом ДПТНЗ
"Кролевецьке ВПУ"
"27" 10 2023 р. № 30880

План роботи
Державного професійно-технічного навчального закладу
Кролевецьке вище професійне училище
з попередження суїцидальної поведінки здобувачів освіти
на 2023/2024 навчальний рік

№, п/п	Зміст роботи	Термін виконання	З ким проводиться
1.	Анкетування з метою виявлення дітей, що мають труднощі у навчанні, проблеми в поведінці, ознаки емоційних розладів.	Вересень, протягом року	Класні керівники, майстри в/н
2.	Психолого-педагогічне спостереження з метою виявлення факторів ризику суїцидальних тенденцій у здобувачів освіти.	Протягом року	✓ Здобувачі освіти
3.	Проводити систематичний контроль за врахуванням динаміки змін в особистості та поведінці дітей.	Щокварталу	Здобувачі освіти
4.	Спостереження за мікрокліматом у групах, стилем спілкування між учасниками освітнього процесу на уроках та в позаурочний час.	Вересень-жовтень	Учасники освітнього процесу
5.	Первинна діагностика , спрямована на виявлення дітей «групи ризику»: -Методика вивчення схильності до суїцидальної поведінки (М.Горська); -Визначення труднощів адаптації першокурсників (емоційної напруженості); -Соціометрія Дж.Морено; -Тест на виявлення суїцидальних намірів (Н.Шваровська, О.Гончаренко, І.Мельникова); -Обстеження психоемоційного стану за проективною методикою «Неіснуюча тварина».	Жовтень Жовтень Грудень Січень Лютий	I-III курси I курс I-II курс Учні «групи

6.	Корекційна робота з емоційно дезадаптованими дітьми засобами арт-терапії.	Протягом року	Здобувачі освіти
7.	Проведення індивідуальних занять з метою формування позитивного образу «Я» та формування навичок подолання негативних емоційних станів.	Грудень - лютий	Здобувачі освіти
8.	Просвіта та рекомендації: семінари, консультації, рекомендації: <ul style="list-style-type: none"> - Методичні рекомендації щодо попередження суїцидальної поведінки в учнівському та студентському середовищі; - «Соціальне та психологічне здоров'я дитини»; - Консиліум «Адаптація першокурсників»; - «Життя без насильства!»; - Надання консультативної допомоги за зверненням та за потребою. 	Вересень, січень Вересень Жовтень Лютий постійно	Педагоги
9.	Виховання морально-етичних якостей та розвиток комунікативних навичок: <ul style="list-style-type: none"> o Акція «Шануймо старість» до Дня людей похилого віку; o Тренінг «Дружба і товаришування»; o Заняття з елементами тренінгу «Урок милосердя»; o Заняття з елементами тренінгу «Емпатія – основа взаємодії»; o Сміхотерапія до 1 квітня «Сміх продовжує життя»; o «День добрих справ»; o Заняття з елементами тренінгу «Будь толерантним!»; o Взяти участь у Всеукраїнській благодійній акції «Серце до серця». 	Жовтень Січень Лютий Березень Квітень Червень Травень Травень	Здобувачі освіти I-III курсу
10.	- Індивідуальні корекційно-розвивальні заняття з метою формування адекватної самооцінки, розвитку адекватного відношення до власної особистості, емпатії.		Здобувачі освіти «групи ризику»

	<p>особистісного розвитку та виховання підлітків.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Розвиток комунікативних навичок. - Навчання здобувачів освіти конструктивних поведінкових реакціях у проблемних ситуаціях. 	травень	
11.	Проведення діагностики та корекції з дітьми учасників АТО та внутрішньопереміщеними особами.	Щомісяця, за потребою	Діти учасників АТО та ВПО
12.	Інформувати про можливість скоєння суїциду, факторах ризику та шляхах дій в даній ситуації.	За потребою	Педагогічні працівники, учасники освітнього процесу
13.	Проведення занять згідно програми профілактики суїцидальної поведінки "Ти — цілий світ"	Протягом року	Здобувачі освіти

Соціальний педагог,
практичний психолог

Тетяна Кібальчич

Затверджено

Наказом ДПТНЗ

“Кролевецьке ВПУ”

“24” 10 2023 № 308-07

**Порядок
реагування на виявленні ознаки
суїцидальної поведінки у здобувачів освіти
ДПТНЗ “Кролевецьке ВПУ”**

- 1 Крок** Практичному психологу або соціальному педагогу створити безпечну і довірливу атмосферу навколо здобувачів освіти;
- 2 Крок** Повідомити адміністрацію закладу;
- 3 Крок** Поговорити із здобувачем освіти (з'ясувати думки, плани, фантазії);
- 4 Крок** Початкова оцінка (Мета: виявити які події призвели до кризи і спонукали звернутися за допомогою; прийняти рішення про наступну форму втручання);
- 5 Крок** Психодіагностика здобувача освіти;
- 6 Крок** Інтенсивна опіка (Мета: запобігання декомпенсації - недостатність або зрив механізмів відновлення функціональних порушень і структурних дефектів організму);
- 7 Крок** Кризове консультування (Мета: зменшити вираження афекту, нормалізувати спілкування);
- 8 Крок** Перенаправлення (до психіатра чи іншого медичного працівника);
- 9 Крок** Виявити фактори ризику в сім'ї та закладу освіти для конкретного здобувача освіти;
- 10 Крок** Організувати психопрофілактичну роботу у закладі освіти. Затвердити план дій наказом по закладу.

АЛГОРИТМ ДІЙ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ПЕДАГОГАМ ДПТНЗ "Кролевецьке ВПУ"

Базове ставлення педагога до дитини, яка пережила травмуючу подію – це таке поєднання знань, переконань і професійних позицій педагога, яке допомагає йому бачити, розуміти та конструктивно ставитись до емоційних та поведінкових проявів дітей внаслідок переживання ними стресових/травмуючих ситуацій.

Дуже важливо сформувати базове ставлення, бо це сприяє розумінню природних та закономірних психічних реакцій дітей на стрес та травму, що дозволяє надати дитині підтримку у важкий для неї період.

Основні складові такого ставлення:

- визнання «позитивної мети», що стоїть за складною поведінкою дитини;
- повага до цінностей дитини;
- зона найближчого розвитку;
- чесність та відкритість у роботі з дітьми;
- позитивна атмосфера у роботі: гра та приємна активність.

Чим більше у педагога розвинені ці навички, тим легше зрозуміти що з дитиною відбувається, спрямувати дії на надання оптимальної допомоги, задоволення найактуальніших потреб на підставі емоційних та поведінкових проявів травми.

Під час спілкування педагог розуміє незадоволені потреби, які стоять за поведінкою дитини, робить акцент на сильні сторони. Чим складнішою є поведінка дитини, тим більш прихованим є її крик про допомогу. Педагог повинен бути готовим до розмови на рівних, з повагою до цінності дитини.

Спільна активність з дитиною для дорослого створює ще й додатковий діагностичний простір (через гру, спільну активність з дитиною, залежно від того це індивідуальна чи колективна робота, спостерігаючи за тим, як поводить себе дитина, як реагує, що говорить).

ЗОНА ОСОБЛИВОЇ УВАГИ

Не слід робити:

- Не очікуйте, що всі діти є травмованими.
- Не вважайте, що всі діти хотітимуть і потребуватимуть спілкування з вами. В багатьох випадках сама ваша присутність і спокій допоможе дитині почуватися в безпеці.
- Не навішуйте ярликів: «симптом», «діагноз», «порушення».
- Не розпитуйте про деталі того, що відбулося, це може повторно травмувати саму дитину, і тих хто знаходиться поруч.

Педагогічне спілкування повинне враховувати ті аспекти, які сприяють формуванню безпечного освітнього середовища. До того ж варто прибрати ті засоби, які навпаки перешкоджали і травмували дитину.

Важливі завдання педагогічних працівників в роботі з дітьми, які пережили травмуючу подію:

- Турботливе відновлення довірливих стосунків.
- Допомога в подоланні дисфункційних установок і переконань.
- Допомога в інтегруванні (трансформації) важких для проживання подій в особистий досвід.

- Допомога у знаходженні сенсу життя в теперішній момент.
- Прийняття дитини (з усіма проявами які є).
- Адаптація до навчання в нових умовах, мінімізація труднощів у навчанні дитини, яка пережила травмуючі події.

Зрозуміло, що педагогічний працівник не володіє кваліфікацією і рівнем знань фахівця психологічної служби або лікаря, тим паче, лікаря відповідного профілю – психіатра або психотерапевта, та й не його справа ставити діагноз, але, як фахівець професій системи «людина – людина», він більшу частину своєї роботи проводить у сфері людської комунікації, у безпосередньому контакті зі здобувачами освіти. Тобто відповідні фактори та маркери суїцидальної поведінки педагог зобов'язаний знати, так само, як і основні моменти тактики взаємодії з людиною з суїцидальними тенденціями або парасуїцидентом. До того ж це бажано знати кожному, щоб вчасно розпізнати і надати першу емоційну допомогу своїм близьким у подібній ситуації.

Способи педагогічного спілкування та їх вплив на формування безпечного освітнього середовища

Сприяють	Перешкоджають
Увага до актуального емоційного стану дитини, який стоїть за складною/ризикованою поведінкою	Використання «екстрених» способів і прийомів вгамувати поведінку дитини без розуміння її уваги до її емоційного стану
Позитивне ставлення до дитини, прийняття складної поведінки чи труднощів у навчальній діяльності як нормальної реакції на складні ситуації чи обставини розвитку	Негативне оцінювання, фіксація та наголошення на «проблемах» та «недоліках» поведінки чи навчальної успішності
Заохочення, наснаження, надання можливості вибору або самостійного прийняття рішення (з урахуванням критерію безпеки)	Контроль, примус, тиск
Порівняння стану або досягнень дитини сьогодні з її ж станами або успіхами вчора, фіксація на позитивних моментах такого порівняння	Порівняння дитини з іншими, успішнішими у навчанні й поведінці дітьми, фіксація на негативних моментах такого порівняння
Особистий емоційний діалог з дитиною про її почуття і мотиви, розуміння емоційних механізмів проблемної поведінки	Емоційна «проробка» дитини через звинувачення, присоромлювання, залякування (особливо у присутності інших дітей)
Позиція ціннісного ставлення до дитини як до рівної собі людини	Владна позиція завжди правого, невразливого «судді» за правом віку та професійної компетенції

Порядок
застосування заходів виховного впливу,
щодо профілактики суїцидальної поведінки в закладі освіти

1. Психологічна просвіта педагогів, батьків, здобувачів освіти:

- створення в закладі інформаційного куточка з методичною літературою, інформацією про телефон довіри, даними про адреси і режими роботи спеціалізованих лікарень, психологічних центрів допомоги, інших фахівців;
- проведення в закладах психолого-педагогічних семінарів, консиліумів, майстер-класів запрошених фахівців на теми: «Емоційні розлади у дітей та підлітків», «Фактори, що впливають на суїцидальну поведінку підлітка», «Як підняти соціальний статус учня в групі», «Цінність особистості», «Як допомогти дитині при загрозі суїциду?», «Конфлікти між учителями і підлітками», «Вибір адекватних методів педагогічної дії»;
- під час підготовки до педрад проводиться вивчення психологічного клімату в учнівських та студентських колективах, виявлення соціального статусу здобувачів освіти: лідерів чи відторгнутих;
- проведення індивідуальних консультацій з педагогами і батьками дітей із групи суїцидального ризику;
- виступи на батьківських зборах на тему: «У сім'ї – підліток», «Емоційні порушення у дітей», «Депресивні стани у підлітків», «Алкоголізм і наркоманія у підлітковому віці», «Психологія особистісних і міжособистісних конфліктів»;
- групові та індивідуальні консультації для батьків дітей, які мають проблеми в поведінці та навчанні (за потреби);
- проведення циклу бесід із здобувачами освіти про цінність особистості й сенс життя; диспутів «Я – це Я», «Я маю право відчувати і висловлювати свої почуття», «Невпевненість у собі», «Конфлікти», «Підліток і дорослий», «Спілкування з дорослими», «Спілкування з однолітками протилежної статі», «Підліткові ініціації», «Основні проблеми підліткового віку», «Стрес і депресія».

2. Створення позитивного психологічного клімату в навчальному закладі й сім'ї - залучення здобувачів освіти до громадської діяльності (спортивні змагання, клуби, товариства тощо), культурно-виховних заходів, які сприяють формуванню позитивних громадянських, естетичних почуттів, духовності учнів і педагогів.

3. Психологічна та педагогічна діагностика суїцидальних тенденцій:

- у процесі спостереження – звернення уваги педагогів на фактори ризику: спадковість; вербальна і фізична агресія; висока конфліктність у спілкуванні; прагнення до домінування або орієнтація на залежність; ізоляція або неприйняття однолітками; різкі зміни в поведінці; низький або високий IQ.

неадекватна самооцінка; несприятливе сімейне оточення; психотравматичні події (смерть близької людини, міжособистісний конфлікт, поганий вчинок, погані стосунки у сім'ї тощо); алкоголізм і наркоманія, асоціальний спосіб життя;

- **виявлення ознак емоційних порушень** – втрата апетиту або імпульсивне ненажерство, безсоння або підвищення сонливості впродовж останніх декількох днів; часті скарги на соматичні хвороби; незвичне неохайне ставлення до своєї зовнішності; постійне почуття самотності, непотрібності або суму; нудьга у звичайному оточенні або під час виконання роботи, яка раніше подобалася; втеча від контактів або ізоляція від друзів і сім'ї; порушення уваги із зниженням якості роботи; занурення у роздуми про смерть; відсутність планів на майбутнє; раптові напади гніву, навіть через дрібниці;

- **виконання спеціальних психодіагностичних методів:**

1. Соціометрія і референтометрія.
2. Малюнкові тести ДДЛ і «Моя сім'я».
3. Методика Шуберта «Діагностика ступеня готовності до ризику».
4. Методика визначення нервово-психічної стійкості та ризику дезадаптації у стресі «Прогноз».
5. Багаторівневий особистісний опитувальник «АДАПТИВНІСТЬ» (МЛО-АМ).
6. Опитувальник депресивності Бека (Beck Depression Inventory – BDI).
7. Опитувальник оцінки душевного болю (автор Е. Шнейдман).
8. Модифікований опитувальний для ідентифікації типів акцентуацій характеру в підлітків (О. Лічко, С. Подмазін).
9. Карта виявлення ризику суїцидальності В. Прийменко.
10. Об'єктивна методика визначення типу темпераменту за Б. Цукатовим.
11. Тест на виявлення суїцидального ризику SP-45.
12. Тест на виявлення суїцидальних намірів (Н. Шваровська, О. Гончаренко, І. Мельникова).
13. Методика вивчення схильності до суїцидальної поведінки (М. Горська).
14. Методика діагностики соціально-психологічної адаптації (К. Роджерс і Р. Раймонд) та методика «Наскільки адаптований ти до життя?» (А. Фурман).
15. Шкала депресії (адаптація Г. Балашова).
16. Методика діагностики рівня суб'єктивного відчуття самотності (Д. Расел і М. Фергюсон).

4. Психологічне консультування здобувачів освіти.

5. Психолого-педагогічна корекція суїцидальних тенденцій:

- навчання технік керування емоціями, зняття м'язового й емоційного напруження;
- навчання конструктивних поведінкових реакцій у проблемних ситуаціях (тренінг проблемно-вирішальної поведінки (Д. Романовська);

- розвиток позитивної самооцінки цінності особистості, її соціального статусу в групі, тренінги особистісного зростання;
- консультативна робота з батьками, педагогами, учнями, спрямована на зняття факторів, що спонукають чи провокують суїцид.

6. Систематичний контроль і врахування динаміки змін в особистості та поведінці здобувачів освіти - постійний моніторинг ознак, тенденцій, ризиків суїцидальної поведінки на всіх етапах роботи психолога.

7. При потребі – переадресування суїцидальної справи спеціалістам медичного профілю - рекомендація відвідати дитячого психоневролога, психотерапевта, психіатра.

ПЕРША ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА: ПОНЯТТЯ ТА ЗАВДАННЯ.

Перша психологічна допомога (далі - ППД) визначає гуманні, підтримуючі заходи реагування на страждання особи, яка може потребувати підтримки. Однак не кожна людина, яка пережила кризову подію, потребує ППД або прагне її отримати. Не можна нав'язувати допомогу тим, хто її не бажає, але завжди треба бути з тими, хто, можливо, захоче отримати підтримку.

ППД включає такі елементи:

- ненав'язливе надання практичної допомоги та підтримки;
- оцінювання потреб і проблем;
- надання допомоги в задоволенні базових потреб (наприклад: їжа, вода, інформація);
- слухання людей, не примушуючи їх говорити;
- розрада та заспокоєння людей;
- надання допомоги в отриманні інформації, встановленні зв'язку із службами та структурами соціальної підтримки;
- захист людини від подальшої шкоди.

Завдання ППД:

- 1) формувати відчуття безпеки, зв'язку з іншими людьми, спокою і надії;
- 2) сприяти доступу до соціальної, фізичної та емоційної підтримки;
- 3) зміцнювати віру в можливість допомогти собі та оточуючим.

Під час надання ППД необхідно:

- знайти для розмови тихе місце, де ніщо не відволікатиме;
- поважати конфіденційність і не розголошувати повідомлені особисті відомості;
- бути поруч із людиною, але дотримуватися необхідної дистанції з урахуванням її віку, статі та культури (якщо потрібно обняти, то обов'язково спитати дозволу);
- показувати зацікавленість, наприклад, киваючи головою чи вимовляючи короткі підтверджувальні репліки;
- бути терплячим і спокійним;
- надавати фактичну інформацію, чесно говорити про свої знання: «Я не знаю, але спробую для вас дізнатися»;
- надавати інформацію зрозумілою мовою, простими словами;
- висловлювати співпереживання людям, які говорять вам про свої почуття, перенесену втрату чи важливі події (втрата будинку, смерть близької людини тощо);
- надати людині можливість помовчати.

Під час надання ППД заборонено:

- змушувати людину розповідати про те, що з нею відбулося;
- перебивати і квапити співрозмовника (наприклад, дивитися на годинник, говорити занадто швидко);
- торкатися до людини, якщо немає впевненості про те, чи прийнято це в її культурному середовищі;
- давати оцінку тому, що людина зробила чи не зробила, або її емоціям;

- вигадувати того, чого не знаєте;
- використовувати специфічні терміни;
- давати обіцянки;
- переказувати співрозмовнику оповідання, почуті від інших;
- розповідати про свої власні труднощі;
- думати і діяти так, немов зобов'язані вирішити за іншого всі його проблеми;
- позбавляти людину віри у власні сили і здатність самій подбати про себе;
- описувати людей, використовуючи негативні епітети (наприклад, називати їх «божевільними»).

**ПРОТОКОЛ
НАДАННЯ ПЕРШОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ЛЮДИНІ
З НЕЗАКІНЧЕНИМ СУЇЦИДОМ**

Незакінчений суїцид	Психологічні та організаційні заходи
<i>Ознаки:</i>	<i>Перший рівень</i>
Особа вчинила спробу самогубства	Оцінити небезпечність ситуації для себе. Прибрати загрозу життю особи, що чинить спробу самогубства, за потреби надати необхідну медичну допомогу.
Може бути збудженим, тремтіти, плакати/може бути апатичним, байдужим/може бути спокійним, зосередженим (якщо прийняв рішення довести спробу до кінця).	Не залишати наодинці (навіть якщо він виглядає спокійним), говорити з постраждалим (не бійтесь запитувати про суїцид, про те, чому він так вчинив, нехай виговориться, виплесне накопичені образи, горе тощо)
Може просити бути з ним, підтримати його чи навпаки, намагатися укритися з полю зору оточуючих	Емоційне підтримати, не засуджувати.
	Обов'язково порадити батькам/близьким звернутися до лікаря-психіатра.
	<i>Другий рівень</i>
	Обов'язково сказати батькам/близьким наглядати за потерпілим. Прийняти рішення щодо здійснення заходів постійного нагляду та психологічної чи медичної допомоги. Встановити свідків події, наближених (ті, що мають дружні, родинні зв'язки) осіб для подальшої профілактичної роботи з ними. За можливості організувати проведення дебрифінгу в перші три дні, залучивши психологів мобільного пункту психологічної підтримки
	<i>Третій рівень</i>
	Обов'язково врахувати висновки лікаря психіатра і його рекомендації під час проведення подальшої реабілітації і корекції особи, яка вчинила спробу суїциду.

Департамент освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації
**ДЕРЖАВНИЙ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“КРОЛЕВЕЦЬКЕ ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ”**

НАКАЗ

27.10.2023

м. Кролевець

№ 308-ОД

**Про затвердження програми
суїцидальною поведінки серед
здобувачів освіти**

Відповідно до наказу Департаменту освіти і науки Сумської облдержадміністрації від 13.10.2023 № 397-ОД «Про посилення роботи щодо створення в закладах освіти безпечного освітнього середовища», з метою створення рівних, належних, безпечних умов здобуття освіти, організації безпечного освітнього середовища в умовах військової агресії російської федерації проти України, забезпечення системної роботи, спрямованої на недопущення негативних проявів в учнівському середовищі,

НАКАЗУЮ:

1. Розробити та затвердити Програму профілактики суїцидальної поведінки серед здобувачів освіти ДПТНЗ «Кролевецьке ВПУ» на 2023/2024 н.р.
2. Соціальному педагогу, практичному психологу Кібальчич Т.Ю. забезпечити виконання Програми профілактики суїцидальною поведінки серед здобувачів освіти під час освітнього процесу в 2023/2024 н.р.
3. Розробити та затвердити План роботи ДПТНЗ «Кролевецьке ВПУ» з попередження суїцидальною поведінки здобувачів освіти на 2023/2024 н.р.
4. Відповідальним особам забезпечити виконання Плану роботи у визначені терміни.
5. Заступнику директора з навчально-виховної роботи Семенюк З.В. забезпечити організаційний та методичний супровід виконання Програми та Плану роботи.
6. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника директора з навчально-виховної роботи Семенюк З. В.

Директор

Тетяна ЄФІМЕНКО